

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

WAAR HET ONS OM GAAT

De eerste helft van deze maand heeft Nederland zich beziggehouden met de televisie-uitzending van de VARA, waarin televisie-kijkend Nederland werd geconfronteerd met zijn kijkgewoonte en dit op een wijze, die door een deel van de Nederlandse bevolking scherp werd veroordeeld.

Het is niet onze bedoeling om alle facetten van deze zaak nauwkeurig te gaan analyseren om dan onze mening over elk daarvan te geven. Dit is reeds door zovelen gedaan en de voorzitter van het Humanistisch Verbond doet dit in Mens en Wereld, dat 18 januari is verschenen. Hiernaar verwijzen wij de belangstellende lezer.

Onzerzijds wijzen wij slechts op één facet en dat is de weinig doordachte houding, die het brede publiek aanneemt. Zonder zich de moeite te nemen om alle facetten af te wegen sluit men zich aan bij de voorman van zijn politieke partij of bij het oordeel van de radio-omroep, waarvan men een programmablad ontvangt, of van een krant die men elke dag in de bus krijgt. Men leest die krant vaak niet goed, maar dat mag niet hinderen. De kop

zegt, dat er een schandaal is en dan verheugt men zich reeds op mogelijke sensatie.

Maar wat blijft er tenslotte van over als het een week verder is. Dan zijn de oordelen heel anders, de kranten met de grote koppen zijn gebruikt om de asla te legen en de vuilnisbak te vullen. Ze zijn vergeten. Een bezonken oordeel komt men later nog eens tegen, maar dat wordt veelal niet gelezen. Het is niet interessant. Men wacht op een volgende kans.

Zo een kans was „het Dorp”, zo een kans was ook deze uitzending. Zo’n kans was ook Hitler. Deze kansen heeft men gegrepen. Met beide handen. Deze kritiekloze houding moeten wij trachten te voorkomen en dit is de taak van ons allen. Wij moeten accepteren, dat er dan wellicht niet ineens 20 miljoen gulden voor „het Dorp” op tafel komt in nauwelijks 24 uur. Maar de werkelijke winst zou groter zijn.

Wij zouden u willen vragen, lees er de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond nog eens op na.

lezingen voor de radio

- zo. 26 jan. VARA 9.45 uur: M. G. Rood: „Waarom zouden wij ons druk maken”.
- zo. 2 febr. VARA 9.45 uur: G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.
- di. 4 febr. AVRO 16.00 uur: J. Pasman: „Het humanistisch bureau voor levens- en gezinsmoeilijkheden”.

ZIELTJES WINNEN VOOR HET HUMANISME

Nog niet zo lang geleden heeft mijn kleinzoon — nee, laat ik u dadelijk geruststellen: dit wordt niet het verhaal van een opa, die de behoefte heeft in eindeloze vertedering uit te weiden over zijn wonder van een kleinzoon, die alles wat er aan kleinzoons tot dusver geproduceerd is, met stukken slaat. Natuurlijk, ik denk ook wel zo over mijn luisterrijk exemplaar, en ik zou u ook nog wel kunnen uitleggen, waarom ik in tegenstelling tot vele andere opa's daar ook alle reden voor heb, maar in de eerste plaats zou dat te veel tijd kosten, en bovendien u verwacht van mij op dit ogenblik bepaald geen opa-lyriek, maar een humanistisch praatje. En dat krijgt u ook. Maar het — men zou kunnen zeggen het motto daarvoor is mij verschaft door mijn kleinzoon. Zijn goedkeuring had ik, geloof ik door een uitvoerige voorlezerij, zo duidelijk verworven, dat hij aankwam met het royale aanbod: „als opa in het bad gaat, mag hij ook wel met het olifantje spelen”. Er zijn altijd mensen, die de speelheid van opa's onderschatten, en zo werd hij voor de wonderlijke vraag gesteld: „Maar als opa dat nou eens niet prettig vindt, wat dan?” Om dit bijna onvoorstelbare tekort aan goede smaak te verwerken, moest hij wel lang nadenken, maar toen zei hij berustend: „nou, dan hoeft het niet”.

Ik kan mij voorstellen, dat de verwantschap tussen deze woorden van mijn kleinzoon en het humanisme, u nog niet dadelijk duidelijk zal zijn, toch is die er wel degelijk. Die verwantschap zit nog niet in het aanbod: de behoefte anderen te laten delen in eigen verrukkingen, anderen gelukkig te maken met datgene, waarmee men zelf zo gelukkig is — die behoefte is dunkt me algemeen menselijk en kan zich in zeer verschillende vormen uiten, aangenaaam en niet aangenaaam.

De zoetsappig glimlachende juffrouw die het zo goed met mij meent en mij dus op zondagmorgen uit mijn bed belt omdat ze in onblusbare bekeringsijver mij zo nodig het een of andere heil moet offreren; de man die zich sprekend of schrijvend uitslooft om iets van zijn eigen vurig enthousiasme over te dragen op de lieden, die hem, naar hij hoopt, horen of lezen; de gezapige verteller van het reisverhaal, die het als zijn naaste plicht beschouwt de ander geen enkel détail van zijn vakantiebelevissen te onthouden — zij allen zijn niet alleen van harte bereid, nee zij hebben de dringende behoefte ons te laten spelen met hun olifantjes en meestal vragen zij zich ook niet af, of dit hun dierbare speelgoedtuig aan die anderen wel zo goed besteed is. Verwantschap met het humanisme zit er dus nog niet in het aanbod op zichzelf, pas als het *vrijblijvend* karakter van dit aanbod duidelijk wordt aangegeven met de gulden woorden „*Nou, dan hoeft het niet*” — dan zit daarin een onmiskenbaar humanistische trek.

Men kan een humanist natuurlijk van alles en nog wat verwijten, en aangezien de humanisten helemaal niet de pretentie hebben betere mensen te zijn dan anderen, ook lang

niet altijd ten onrechte. Maar men kan hem niet verwijten wat men bij andere groeperingen herhaaldelijk gezien heeft en nog ziet, dat hij de anderen met zijn overtuiging wat ik noem hinderlijk volgt, hun zijn zienswijze opdringt, of iets onderneemt dat in de verte lijkt op het dwingen om in te gaan. Betekent dit dat de humanist minder stellig overtuigd is van zijn humanistische overtuiging? Nee zeker niet! Wel is hij elk ogenblik bereid de inhoud van zijn overtuigingen opnieuw aan een kritisch onderzoek te onderwerpen en zo nodig te wijzigen, maar de stelligheid van zijn overtuiging, dat dat ook de enige weg is om de waarheid zo niet te bereiken dan toch te benaderen, wordt door deze bereidheid geen ogenblik in gevaar gebracht. Nee, het betekent wel iets anders, nl. dat hij erkent, dat ook anderen een recht hebben, dat hij met kracht voor zichzelf opeist, het recht namelijk op een eigen overtuiging.

Dit recht eerbiedigt de humanist, hij wil er ook niet aan tornen. Nu moet er eerlijkheidshalve direct bij gezegd worden, dat de humanist het in dit opzicht ook veel makkelijker heeft dan bijvoorbeeld de christen. In tegenstelling namelijk tot vele of misschien wel de meeste christenen heeft een humanist ook dáárom geen behoefte anderen tot zijn opvattingen te bekeren, omdat hij hun zo weinig bieden kan en bepaald niet de pretentie heeft de ander gelukkig te kunnen maken.

De christen gelooft dat hem de opdracht is gegeven de blijde boodschap alom te verkondigen. De humanist is er zich van bewust, dat hij daar niets tegenover kan stellen: hij heeft geen opdracht, en als hij iets heeft, dat een boodschap kan heten, dan is het nog zeer de vraag, of men die wel zo blij kan noemen. Die boodschap kan immers uit niet veel anders bestaan dan uit een niet aflatend beroep op 's mensen eigen verantwoordelijkheid, uit een voortdurend er op wijzen, dat de mens liever niet moet vertrouwen op geheimzinnige krachten van buiten of van boven, maar dat hij het zal moeten klaren op eigen kracht.

PERSONALIA

Prof. Dr. LIBBE G. VAN DER WAL. Geboren in 1901. Studeerde klassieke letteren en filosofie in Groningen. Was leraar in Zwolle en Groningen en is rector van het Gorius Gymnasium te Delft, waar hij tevens vanwege de Humanistische Stichting „Socrates” bijzonder hoogleraar in de wijsbegeerte is aan de Technische Hogeschool. Behalve artikelen in het Alg. Tijdschrift voor Wijsbegeerte en in Rekenschap schreef hij „Problemen der zedelijke waardering” (uitg. Leopold - Den Haag), toneelstukken (Iphigeneia in Argos, Het werpen van de teerling) en de roman „Waarheid wint” en onder het pseudoniem Tjalling Dix een paar detectiveromans.

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd de verschillende opvattingen die zich binnen het humanisme over deze onderwerpen voordoen, tot hun recht te laten komen.

Formaat 15x23 cm. - Omvang ca. 250 pag.s

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op giro 30.49.60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
OUDEGRACHT 152 - UTRECHT

Deze misschien moeilijk te verteren boodschap zal waarschijnlijk door velen eerder grimmig gevonden worden dan blij. De christen meent verder, tenminste als ik het goed begrepen heb, veelal, dat 's mensen ziel en zaligheid afhangt van het bezit van het ware geloof, soms zelfs dat het verwerven daarvan iemand tot een beter mens maakt of van dat beter zijn al een symptoom is. De humanist gelooft helemaal niet, dat iemand alleen gelukkig kan zijn als hij humanist is, en gesteld dat iemand plotseling het humanisme zou omhelzen, dan zou hij daar geen haar beter van worden — voor alle veiligheid zeg ik er maar even bij: ook niet slechter — en het zou ook geen aanwijzing zijn voor het bereiken van een hogere graad van zedelijkheid. Wanneer we dan tenslotte nog vaststellen, dat het humanisme zijn aanhangers helemaal niets te beloven heeft, geen leven na dit leven, geen eeuwig heil en geen verlossing, dan zal het duidelijk zijn, dat de humanist, van hoeveel waarde zijn levensovertuiging voor hem zelf ook moge zijn, zich er wel voor zal wachten die overtuiging aan anderen op te dringen.

Maar zal nu iemand zeggen — en hééft in feite al iemand gezegd —: wacht even, ik heb toch horen spreken over een grootscheepse actie om leden te werven. En is dat gepraat voor de radio dan ook niet wat men zou kunnen noemen: een poging zieltjes te winnen voor het humanisme? Nee, dat is het niet, en ik zal proberen u uit te leggen, wat het dan wel is. Wie wij als leden trachten te werven, dat zijn niet de mensen die om zo te zeggen vrij zijn van alle humanistische smetten, niet dus de gelovigen van welke confessie dan ook. Het zijn twee groepen: in de eerste plaats die lieden, die in hun hele voelen en denken al lang humanist zijn maar tot dusver niet hebben kunnen of willen besluiten lid te worden van het Humanistisch Verbond, en in de tweede plaats, het niet zo geringe aantal mensen, die eigenlijk humanist zijn zonder het zelf te beseffen.

Ik begin met de laatste groep, mensen, die tot dusver hun vage, tastende gedachten nog niet tot voldoende klaarheid hebben verhelderd. Als dan een ander onder woorden brengt wat ook hen beroert en in hen leeft, dan kan dit leiden tot een verrassende herkenning: hé ja, dat is het. Het gaat deze humanisten-aanleg dan dus zoals de mensen die behandeld werden door Socrates, die immers alleen maar het handwerk uitoefende van zijn moeder, die vroedvrouw was, de verloskunde: zij worden verlost van datgene waarvan zij al lang zwanger gingen.

Om de zo even aangeduide herkenning te laten optreden behoeven wij niets anders te doen dan te zeggen: kijk, dit zijn onze humanistische overtuigingen. En het spreekt vanzelf dat wij dan in onze uiteenzettingen heel duidelijk moeten zijn. En hier moet ik even een zijsprong maken. Men heeft mij wel verweten: jij vertelt vooral wat de humanist niet gelooft en niet is. Waarom? Het humanisme is toch niet alleen maar negatief? Ik geloof niet, dat het verwijt verdiend is: ik heb meermalen ook voor de radio gezegd, wat de humanist wél gelooft en wél is, maar ik wil aan dit verwijt toch niet zonder meer voorbij gaan. Het lijkt mij inderdaad nuttig en nodig ook datgene wat ons scheidt en onderscheidt van onze omgeving, goed te belichten, niet omdat ik alles wat de geesten verdeelt, belangrijker zou achten dan wat ze bindt — integendeel — maar omdat men zich alleen dan een helder, scherp afgetekend beeld kan vormen van het humanisme. Wij moeten zorgen, dat men niet de indruk krijgt, dat het humanisme een slap aftreksel is van het Christendom en omgekeerd het Christendom een soort ingedikt humanisme. Daarom deze duidelijkheid, die aanleiding kan geven tot het verwijt alleen maar negatief te zijn. Wat wij tot de eerste groep humanisten, die zich nog niet hebben aangesloten, hebben te zeggen, is heel eenvoudig: Het zal wel waar zijn, dat u zelf niet de minste behoefte gevoelt u officieel aan te sluiten en dat u er persoonlijk weinig of niets „aan zult hebben”. Maar bekijk de zaak eens van de andere kant en realiseert u zich dat het Verbond aan u iets heeft.

Libbe van der Wal

Verdraagzaamheid — ook voor het moderne humanisme een fundamenteel beginsel — zal slechts dan een goede ondergrond hebben, indien zij steunt op een werkelijk geloof in de mens. Zulk een geloof heeft niets te maken met het oppervlakkige optimisme van het geloven, dat de mens van nature goed is. Dit toch is een zo mogelijk nog gevaarlijker waan dan de opvatting, dat de mens slechts tot kwaad is geneigd. Werkelijk geloof immers is geen verstandelijk aannemen of goedwillend veronderstellen, maar een zeker weten, een innerlijk overtuigd-zijn. Wie op deze wijze gelooft in de mens, ziet hem naar zijn wezen aan, naar dat wat hij worden moet, wil hij zichzelf zijn.

H. J. Mispelblom Beyer
in „Tolerantie en fanatisme”.

HUMANISME IN HET DAGELIJKS LEVEN

Als het U gaat als mij, leven we er vaak maar vrij wat nonchalant op los. Gelukkig maar, anders haalde ons volk zeker niet dat gemiddelde-leeftijdsrecord van 72, 73 jaar.

Van een waardevol bezit als de vriendschap b.v. zijn we ons lang niet alle dagen bewust. Maar als we echt in moeilijkheden zitten en die vriend of vriendin ons over het dode punt heen helpt, beseffen we de waarde van die genegenheid en hulp wel degelijk.

Hetzelfde geldt dunkt me voor *eigen* geestelijke krachten, die op ons doen-en-laten, op ons ja-of-nee van grote invloed zijn.

Dat in werkelijk *buitengewone* omstandigheden de waarde van een levensovertuiging — en daar willen we het vanmiddag over hebben — niet hoog genoeg aangeslagen kan worden, — daarover zullen we het wel eens zijn.

Wie b.v. gedurende lange tijd buiten zijn gezin moet leven, door welke oorzaken dan ook — werk, ziekte, scheiding, militaire dienst, opgelegde afzondering — zal eerder op de positieve kanten van het leven blijven koersen als hij een sterk geestelijk fundament heeft — of terugvindt.

Dit is dikwijls een vorm van godsdienst —, het kan ook een levensopvatting zijn met de *mens* in het centrum, zoals in het humanisme. Onze hulpverlenende activiteiten voor zieken en bejaarden, bij levens- en gezinsmoeilijkheden, in arbeiderskampen, in strafgestichten zijn op deze functie, deze taak van het humanisme gebaseerd.

Nu is het ons uit ervaring gebleken, dat het minder duidelijk spreekt en daardoor minder gemakkelijk aanvaard wordt, dat de humanistische levensovertuiging ook voor contacten tussen ons mensen in het *gewone* dagelijkse leven, een richtsnoer, een houvast kan zijn. Die gewone omstandigheden maken — gelukkig — verreweg het grootste deel van ons leven uit. Daarom acht ik de rol, die het humanisme daarin kan spelen, van zeer grote betekenis.

Dat een dergelijke functie van de godsdienst eerder aanvaard wordt — het zij terloops opgemerkt — dan van het buitenkerkelijk humanisme, is wel te verklaren. Het Christelijk geloof heeft in Bijbel en Catechismus de grondslagen van en richtlijnen voor het leven menigvuldig en vaak absoluut geformuleerd: denkt U maar aan de tien geboden.

Hij, die hierin gelooft, kan dan ook vrij gemakkelijk duidelijk maken, waarop zijn beslissingen gebaseerd moeten zijn. Waarbij we niet de indruk willen wekken dat het altijd even duidelijk en gemakkelijk is hiernaar te handelen: dat is nog altijd vers 2.

Het moderne humanisme heeft eigen praktische consequenties minder stringent geformuleerd.

Echter: in plaats van een bezwaar, lijkt ons dit een pluspunt te zijn. Principeel beklemtoont dit de marge van vrijheid, waarop ieder mens naar onze mening recht kan laten gelden. Dogmatisch geformuleerde overtuigingen en levensregels beperken niet alleen die vrijheid van handelen, maar ook de bezinning op een persoonlijke verantwoordelijkheid voor de te nemen beslissingen. In onze

opvatting over het volwassen-menzijn kunnen wij leerstellige voorschriften doorgaans dan ook niet goed inpassen.

En toch graaft het humanisme diep in in ons denken, gevoelen, handelen. Het is een levensovertuiging, d.w.z. het verkondigt een opvatting over het menselijk bestaan, die — als bij iedere werkelijke overtuiging — tot stellingname in de verhouding van mens tot mens dwingt.

Niet voor niets spreken we in de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond over een waardebesef als wezenlijk voor de mens —, van eerbiediging van de mens in zijn menselijke waarde —, van vrijheid en gerechtigheid als eis voor het persoonlijk en maatschappelijk leven —, om enkele grondgedachten daaruit te noemen.

Wie van deze normen uitgaat, weet ook, dat deze voor hem „in handel en wandel” —

U mag deze uitdrukking zelfs letterlijk opvatten — evenzovele wegwijzers betekenen. Ja, wegwijzers, geen dwingende verkeersborden. Wie meent zelf nog wijzer te zijn, hij ga zijn gang: evenmin als de A.N.W.B. wil het H.V. hem belemmeren in zijn vrijheid.

We zouden nog één opmerking-vooraf willen maken: de humanisten hebben geen behoefte aan een koste-wat-koste opvallend afwijkend handelen.

Omdat onze overtuiging uitgaat van de mens hier en nu, en ook gericht is op de mens, (zij het op de mens-op-z'n-best) behoeft het geen verwondering te wekken, dat humanistisch oordelen en optreden niet zelden samenvallen met wat als gewoon-menselijk ervaren wordt. Zoals bij veel van wat in het Christendom als specifiek Christelijk gesteld wordt bij nadere beschouwing algemeen-menselijk blijkt te zijn.

Om nu de invloed van het humanisme in het dagelijks leven duidelijk te maken, wilde ik met U de negatieve weg bewandelen. Want zoals het ontbreken van verse lucht ons pas opmerkzaam maakt op zuivere lucht als levensvoorwaarde, zo maakt ook het afwezig zijn van humanistische normen ons vaak pas bewust van de noodzakelijke functie daarvan. Nu is voor mij in het leven van alledag de opzettelijke *discriminatie* van de medemens als *mens* het bewijs van een onhumanistische instelling.

We treffen deze discriminatie vooral dáár aan, waar die medemens zwakker en daardoor afhankelijker is dan degene, die hem niet volledig in zijn menselijke waarde en waardigheid laat.

Dat zwakker zijn is nu eens van lichamelijke, dan weer van geestelijke en dikwijls ook van economische of sociale aard. Mag ik U hiervan enige voorbeelden noemen:

Het verschil in lichamelijke kracht is een factor, die met name een heilloze rol speelde en speelt bij de opvoeding van de jonge mens. Wat moet in dit opzicht een 10-jarige tegen een 25-jarige beginnen? Hoe groot is de verleiding, althans voor de nog onervaren opvoeder, deze weg van de schijnbaar minste weerstand te gaan. Hier nu kan juist een humanistische mensopvatting iemand voor misstappen behoeden.

Laten we daarbij niet vergeten, dat wij, als opvoeders, hier in wezen kwetsbaarder zijn dan het kind. Ons mens-zijn wordt bij machts-misbruik meer geschonden dan dat van de jongere. Ook U heeft ongetwijfeld wel eens gesprekken van oud-leerlingen over hun vroegere opvoeders beluisterd. Hoe lang en diep het gegriefd-zijn over misbruik van fysieke macht kan doorwerken, wordt ons dan wel duidelijk. En dan blijkt in wezen niet het kind, maar die opvoeder de te beklagen figuur geweest te zijn.

Doch ook bij kinderen-onderling maken wij dit unfair gebruiken van krachtsoverwicht mee: het pijnigen, het treiteren. Het is een belangrijke opdracht in de opvoeding het normbesef zó te versterken, dat het kind tenslotte het misplaatste van dit gedrag zelf leert inzien.

Kan er in de menselijke verhoudingen sprake zijn van vernedering bij verschil in intellectueel opzicht? Ogetwijfeld. Ik denk aan de academisch-gevormde, die eigenlijk niet met de gewone man kan omgaan en het verschil dan ook onfijntjes even laat voelen. U en ik maakten hiervan onlangs via pers en t.v. wel een heel kras staaltje mee. — Och arme! De-gene, die zij door hun ingebeelde statusgevoel beledigen, kan wat levensopvatting, ja zelfs wat gezond verstand betreft, mijlenver hun meerdere zijn. Zolang deze onhumanistische houding optreedt, kunnen wij een leven in echte gemeenschap wel afschrijven. Dan behoeft het ook niet te verwonderen dat onze nationale feestdagen, met uitzondering van het Sinterklaasfeest, zo'n moeizaam bestaan leiden.

Ik denk ook aan de vernedering, die zich uit in rassendiscriminatie; voor bepaalde delen van de wereld helaas al te zeer een realiteit in het dagelijks leven. Dit is een van de etterende zweren die een gezond samenleven onmogelijk maken. Het zal U niet verwonderen, dat de internationale humanistische beweging voor zichzelf de taak gesteld heeft mee te helpen aan deze vorm van vernedering een definitief einde te maken.

Als laatste voorbeeld: de verhouding tussen de groepen, die wat hun sociaal-economische positie betreft, verschillen. Het bestaan daarvan is een realiteit. Afwisselend behoren wijzelf tot een van die groeperingen.

Zodra nu de waardering voor het mens-zijn-van-de-ander bepaald wordt door diens vermoede portemonnaie-inhoud, zijn we op dat hellende vlak terecht gekomen, waar botsingen en dus verwijderingen onvermijdelijk zijn.

Niemand kan aan zijn positie het recht ontnemen zijn ondergeschikte als mens van lager niveau te behandelen. Zomin als laatstgenoemde het recht heeft zich als slaaf te gedragen.

Men heeft zich wel eens afgevraagd of het verschil in beloning de discriminatie niet in de hand werkt, en of opheffing van deze verschillen niet een afdoende geneesmiddel zou zijn.

Volkomen nivellering is hier o.i. niet de hoogste wijsheid. Factoren als opleiding, prestatie, arbeidsduur en vooral verantwoordelijkheid kunnen wij hier niet buiten beschouwing laten. Het zijn de buitensporige, niet gemotiveerde verschillen, die het gevoel van saamhorigheid, van medemenselijkheid ondergraven en gezonde verhoudingen in de weg staan.

Deze woorden mogen nogal kritisch klinken, wie echter met open ogen in de werkelijkheid staat weet, dat deze bedenkingen grond hebben. Ik voeg er met nadruk aan toe: het tekortschieten in objectieve waardering voor elkaar komt in beide richtingen voor. Wie echter de meeste verantwoordelijkheid en invloed toebedeeld kreeg loopt nu eenmaal de grootste kans deze onjuist te gebruiken. Ergo: het mogen dan ook alleen de zedelijksterken zijn, die zich tot deze functies groepen voelen, en daartoe geroepen worden. Maar het wordt tijd, dat ik me van die negatieve tendenzen afwend.

Want het is gelukkig ook onmiskenbaar, dat deze eeuw vooruitgang in besef van mensen-waarde en in erkenning van het fundamentele recht op menselijkheid te zien geeft. Ik zeg dit weloverwogen, ondanks die uitbarsting van nihilisme en opzettelijke mensvernietiging die onze generatie meegemaakt heeft. Het verzet hiertegen en vooral de schaamte hierover bewijzen, dat de positieve krachten in de mens niet blijvend uitgeschakeld kunnen worden.

Ik wil mijn visie, die ik zojuist formuleerde met een paar feiten binnen ons aller gezichtskring staven:

De levensstandaard is voor brede groepen verbeterd. Ruimere financiële mogelijkheden bevorderen het gevoel van zelfstandigheid en de vrijheid van handelen. Dit zijn belangrijke factoren voor het besef van eigen menswaardigheid.

Critiek op het hanteren van deze vrijheid neemt vaak de vorm van eenzijdige en uiterst subjectieve bedilzucht aan, die — allicht — averechts werkt. Alleen positief-gerichte objectieve voorlichting, waarvan ook de vorm acceptabel is, kan hier een functie hebben.

Als tweede voorbeeld noemen wij het toenemend overleg tussen de verschillende belanghebbenden op het terrein van arbeid en arbeidsverhoudingen. Dit overleg berust steeds meer op volwaardige erkenning van elkaars werk als noodzakelijke bijdrage tot het gezamenlijk bereiken van het gestelde doel. Voor menswaardige verhoudingen naar humanistische opvatting van het grootste belang! Mede, omdat vrijwel de gehele volwassen bevolking de doorwerking hiervan direct of indirect ondervindt.

Tenslotte: de toenemende vrijheid die de jongere generatie krijgt of neemt, — mijn derde voorbeeld — is een symptoom van ontvoogding, die wij positief waarderen. Het stelt ook de jonge mens in een situatie van verantwoordelijkheid, die voor zijn groei naar geestelijke volwassenheid onmisbaar is. Het is te gemakkelijk en niet verstandig als ouderen hun standpunt in dezen door ontsporingen van de jeugd laten bepalen. Het opzienbarende van deraillementen dreigt nu eenmaal altijd het gezicht op de werkelijke situatie scheef te trekken. Maar dat is voor ons geen excuus.

Wij humanisten juichen de ontwikkeling, die uit de laatst gereleveerde feiten blijkt, toe en beschouwen ze als moedgevend voor de toekomst.

De versterking en bevordering van deze tendenzen, van deze vormen van humanisme in het dagelijks leven, zien we als een nimmer-eindigende taak. Waarbij iedere toegestoken helpende hand ons van harte welkom is.

S. Bouma

MOORD

In mijn overigens druk bezette leven komt het een enkele maal voor, dat ik denk: „Kom, wat zullen wij nu eens gaan doen?” Ik denk het, maar hoed mij er wel voor het te zeggen. Want allicht zou mijn echtgenote dan iets voor mij verzinnen om mij bezig te houden en het is niet werkelijk mijn bedoeling wat te gaan doen, althans niet met de handen.

Ik mag dan graag de geest wat verstrooien met een puzzle. Herhaaldelijk heb ik het met kryptogrammen geprobeerd, maar nog nooit heb ik er één helemaal afgekregen. Het eenvoudige kruiswoordwerk echter geeft mij altijd veel vermaak. En lering! Het onverdroten invullen van horizontale en verticale woorden heeft mij de ielregel en de slegel doen kennen en nog menigerhande woorden waarvan ik het bestaan niet vermoed had.

Indien er echter geen kruiswoordraadsel bij de hand is, kan het ook gebeuren, dat ik wat ga lezen. Een mens behoort toch bij te blijven, nietwaar en hij behoort kennis te nemen van hetgeen kunstenaars voor ons hebben vóórgedacht.

Nu heb ik in een lang en koopziek leven heel wat boekwerken bijeen gebracht en als ik langs de boekenrijen wandel heb ik een ruime keuze uit wetenschap, literatuur en lectuur. De wetenschap komt niet in aanmerking als men het puzzelen moe is. Laten wij eens een goed boek nemen.

Ach, wat zijn goede boeken droevig. De oudere schrijvers schotelten ons allerlei gefolterde zielen voor. Zij komen door een reeks van noodlottige gebeurtenissen tot waanzin en vergallen hun eigen leven en dat van hun wijde omgeving. Als zij gaan wandelen regent het, hun kinderen gaan de slechte weg op en aan het eind van hun verbodde leven blazen zij de laatste adem uit, zittende aan het haardvuur, waarin de laatste sintels verglimmen. ... Heel droevig. Veel pret hebben de oudere schrijvers ook niet gehad.

De jongere schrijvers hebben het trouwens ook niet gemakkelijk. Als zij mee willen tellen, zijn zij verplicht de hele rotzooi voortdurend en scherp aan de kaak te stellen. Hun personages kennen geen enkel eenvoudig vertier. Het maanlicht, een zachte meisjes-hand, een vriendelijke kamer, een redelijk geslaagd huwelijk, mensenlief, ze kotsen d'r van. Na het nuttigen van veel te veel sterk-alcoholische dranken trappen zij een sloerie in of uit een bed in de hoop, dat wij daarvan verschrikt en gechoqueerd zullen opzien. Dat doen wij dan ook. De eerste keer, als wij zo'n boek lezen. De tweede keer zijn wij al minder verschrikt en als wij dan nog zin hebben in een derde keer weten wij het wel: Daar heb je weer zo'n dronken sloerietrapper, denken wij dan. Nou vooruit maar, hupsakee jongens, trappen maar, neem nog een fles.

Het wordt gauw vervelend en echte ontspanningslectuur is dit niet. Het echte mensleven, vroeger en nu, was en is in de ogen van letterkundigen blijkbaar maar een trieste zaak. Is er niet iets prettigers te bedenken? Ik heb nog geen zin om naar bed te gaan en van werken komt toch ook niets meer. Ik wil nu iets gezelligs lezen.

Het enige, dat ons dan nog overblijft is een aardig moordverhaal. Het zij mij vergund even de heer J. Greshoff te citeren:

„Welk een rijk en boeiend studiemateriaal vinden wij in een mooie, zorgvuldig afgewerkte moord! Hoe spannen wij alle zintuigen om ieder detail op te vangen, om elk motief te wegen, om iedere nuance van het gevoel in en aan ons zelf te toetsen! En men moet niet vergeten, dat iedere nieuwe misdaad weer zo gans anders is dan de vorige, weer zo veel verschillende opzichten biedt, zo veel onverwachtse waarnemingen en aanleidingen tot overpeinzing. Iedere dag opnieuw betreur ik het geringe aantal der werkelijk goed opgezette, goed uitgevoerde moorden. Ook behoorlijke oplichterijen, serieuze, intelligente chantagegevallen en briljante inbraken zijn helaas veel te zeldzaam. En nu zwijg ik nog van de onvolprezen zedeschandalen, welke in waarheid een ideaal veld voor mensenstudie zijn.”

Een lang citaat, maar het geeft uitnemend weer, wat ik bedoel. En bovendien spreekt er zo duidelijk uit, hoe weinig de ware geniet het slachtoffer van de fictie wordt. De personen, die vermoord zijn, zijn gewoonlijk al vóór het eerste hoofdstuk keurig begraven, óf zij worden reeds in het begin van het boek weggebracht en storen ons niet meer. Daarna gaan dan onmiddellijk de speurders aan het werk. In het goede verhaal wisselen zij herhaaldelijk kwinkslagen en geestige opmerkingen uit, zodat wij gemuseerd verder lezen en met de schrijver in de knoop raken. Wij weten nog niet wie het gedaan heeft, maar een goeie lezer zal het op de meest onschuldige en minst vermelde figuur houden, meestal de baker of een kleuteronderwijzeres uit een naburige stad. Dikwijls houdt die zich dan ook bezig met het verzamelen van atoomgeheimen ten behoeve van een land, dat met R... begint en/of lost zij snelvarende schepen die in donkere nachten bedwelmende middelen aanvoeren.

Dit alles heeft, in tegenstelling tot de zogenaamde literatuur, zo weinig te maken met ons eigen leven, dat wij nergens van schrikken. Integendeel het maakt ons rustig. Wij weten, dat de speurder in het laatste hoofdstuk de baker die in dienst van het land R... staat, zal aanwijzen als de daadster. Maar zij zal niet worden terecht gesteld, want door een ongelukkige samenloop van omstandigheden zal zij van een rots afvallen of een speld inslikken en het einde is wederom daar. Ik gebruik zulke boekjes graag, als ik na een drukke dag vrees niet dadelijk in slaap te geraken. En het helpt altijd voortreffelijk. Nadat het lijk is weggehaald slaap ik met een vredige glimlach om lippen in en droom de rozigste dromen tot ik de volgende morgen verkwikt ontwaak.

Leve de moord.

H. H.

Het leven kan alleen achterwaarts begrepen worden, maar het moet voorwaarts worden geleefd. Kierkegaard